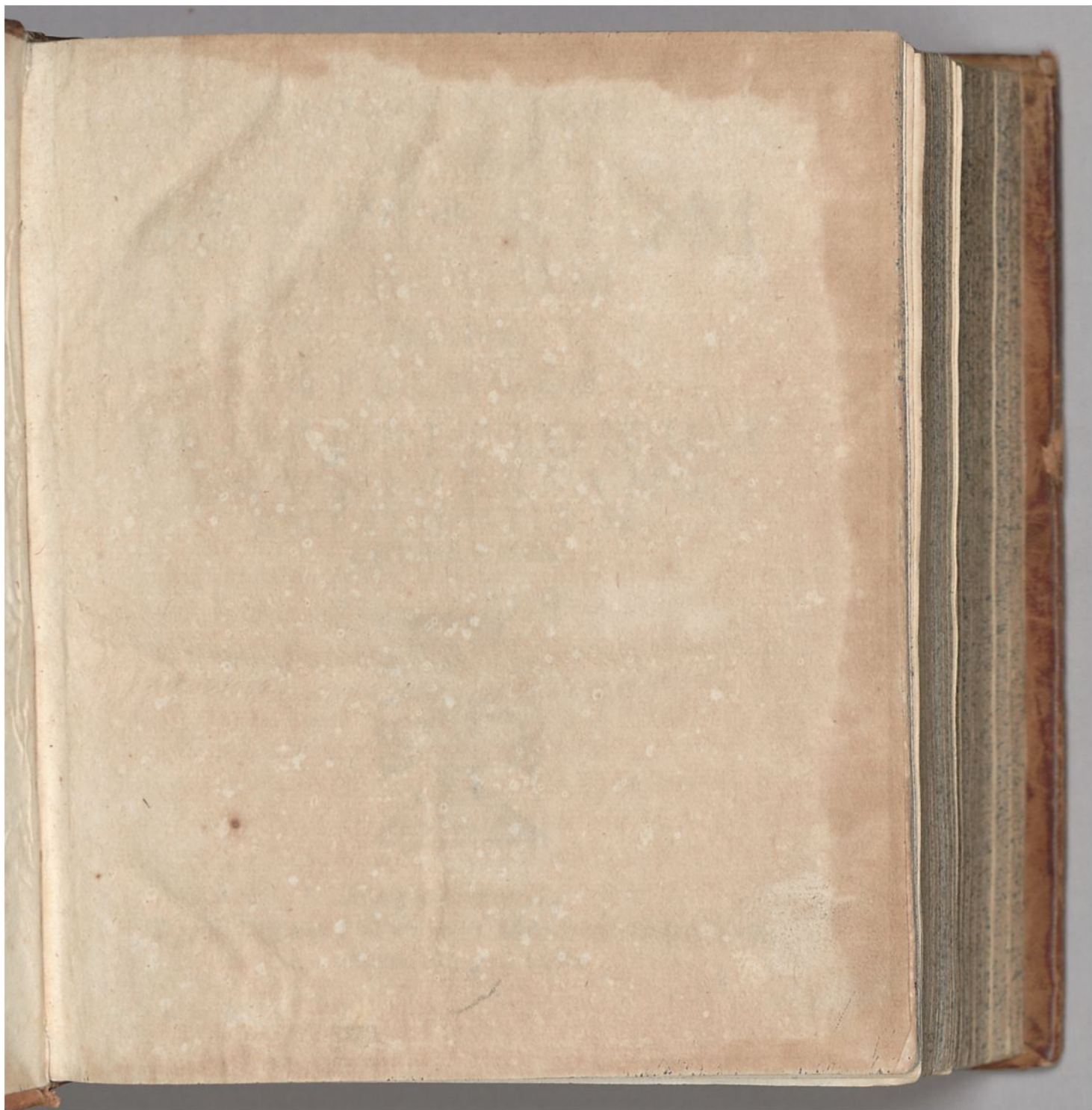

Leibn. Marg.
41

Varia ethica.

5c

Q. D. B. V.
ETHICAM
PERIANDRI CORIN-
THII,

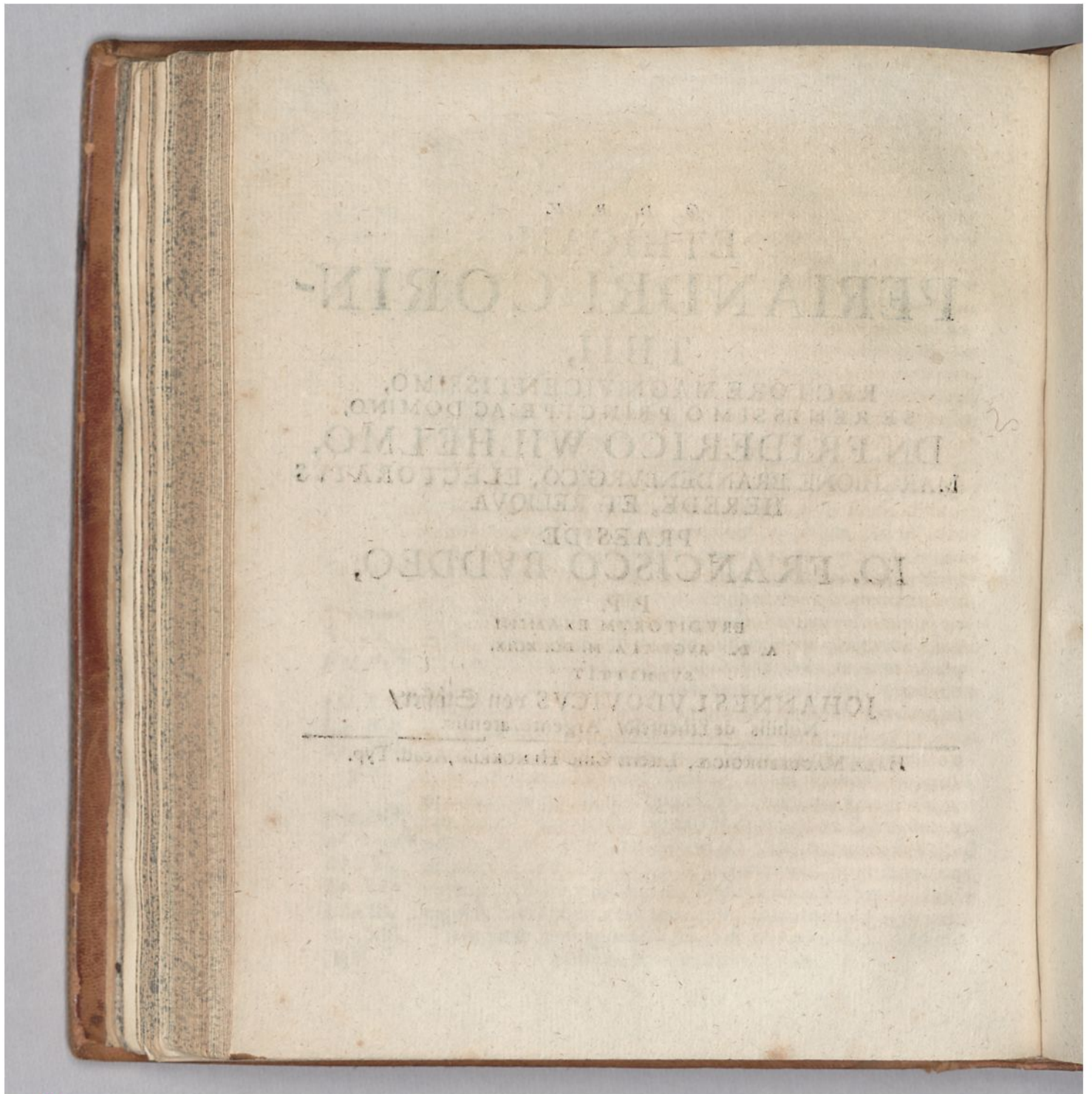
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,
DN. FRIDERICO WILHELMO,
MARCHIONE BRANDENBURGICO, ELECTORATVS
HEREDE, ET RELIQA

PRAESIDE
IO. FRANCISCO BVDDEO,

P. P.
ERVDITORVM EXAMINI
A. D. AVGVSTI A. M. DC. XCIX.

SVBMITTIT
JOHANNES LVDOVICVS von Stöcker/
Nobilis de Lilienfeld/ Argentoratensis.

HALÆ MAGDEBURGICÆ, Literis CHR. HENCKELII, Acad. Typ.

Q. D. B. V.

§. I.

Extum inter septem Graeciae sapientes locum PLATO * tribuit MYSONI CHENEO, in cuius locum alii PERIANDRUM CORINTHIVM substituunt. Quos sequimur equidem & nos: at de MYSONE quaedam antea monebimus, quam de PERIANDRO dicamus.

Namque veram viri sapientis in eo imaginem me deprehendisse mihi videor, postquam legi, quae de eo memoriae prodidit MAXIMVS TYRIVS. ** ANACHARSIDEN *** Differ- enim Scytham, virum, cui, eodem TYRIO auctore, non alius finis tat. XV. erat, quam accurata vitae ratio, mens sana, sermo brevis, sed acutus, cum tota Graecia peragrata neminem vidisset, in quo stabilis fixaque esset sapientia, tandē in ignobili paruoque oppidulo virum bonum inuenisse, refert, cui nomen erat MYSON. Hic MYSON, ita pergit MAXIMVS TYRIVS, nihil aliud nouerat, quam familiam recte administrare, terram perite colere, cum uxore caste vivere, liberos liberaliter educare. Suffecit hoc Scythae, nec sapientiam ver- bosam sibi quaerendam putauit, cum inuenisset opera, in quorum con- templatione aliquandiu defixus haesit.

§. II. Nec id praetermittendum, quod de eodem MYSONE DIOGENES LAERTIVS, * qui & de genere ejus, ceterisque sci- * in Mysona tu de eo dignis exponit, commemorat, ignobilem eum ex p. 68.

A 2

hoc

hoc habitum, quod non ex vrbe, sed ex vico, eoque obscuro, prognatus esset: obque eam ignobilitatem, ita pergit, quae ipsius sunt, a plerisque Pisistrato Tyranno attribui, Aristoteles auctor est praeter Platonem philosophum. Non ignotus tamen veteribus fuit, namque praeter DIOGENEM, PLATONEM, ac MAXIMUM TYRIVM, quorum haecenus de eo attulimus testimonia, MYSONIS quoque STOBAEVS, **PAVSANIAS,* atque SVIDAS, ** vt nunc

** Serm.

CCXXI.

* in Phoci-
cis p. 204.

** in voce.
Μύσων

quod apud DIOGENEM extat, viri huius effatum, insignem eius fuisse sapientiam, satis demonstrat. Dixit autem, non ex verbis res, sed ex rebus verba esse inquirenda: neque enim propter verba res perfici, sed rerum gratia verba consummari, Afflauerat nimis iam ea aetate philosophos hocce venenum, quo infecti recentiorum animi, grauissimos mentis contraxerunt morbos, vt videlicet de verbis magis solliciti essent, quam de rebus, & has ex illis, non, quod fieri par erat, illa ex his metirentur. Grauiissima haec est verae sapientiae atque doctrinae pestis, in qua profliganda, cordati omnes merito omnem operam omneque studium collocant. MYSONI autem apud

* Serm.

XXXVII.

quod suffragatur THEOPHRASTVS apud STOBAEVM: * ὅτι γὰρ τὰ πρᾶγματα πρὸς τὰς νόμους, ἀλλ' οἱ νόμοι πρὸς τὰ πρᾶγματα τίθενται: non res verbis, sed verba rebus aptanda sunt. Omnis autem & hic facilius est praecipere, quam obseruare atque praestare ea, quae salubriter atque accurate iam ab aliis sunt praecepta.

** in Perian-
dro p. 59.

§. III. Sed misso nunc MYSONE, de PERIANDRO nobis sunt verba facienda. Corinthius hic fuit, Cyprseli filius, ex Heraclidarum gente. Quod si vera sunt, quae de eius vita moribusque tum alii, tum etiam DIOGENES LAERTIVS ** refert, indignum plane cenfeo, qui locum inter sapientes occupet. Monstrum enim potius hominis, gentisque suae, & Graeciae vniuersae dedecus, quam vir sapiens dici debuisset. Namque tanta eum fuisse crudelitate perhibet, vt ira aliquando accensus coniugem praegnantem calcibus percussisset, necaueritque: vt cetera, impotentis animi documenta, ibidem memorata, taceam. Sed eodem DIOGENE * auctore, SOTION, HERACLIDES

* l.c.

&c

& PAMPHILA, duos fuisse PERIANDROS, contenderunt. Tyrannum alterum, alterum vero sapientem, eumque Ambraciotem. Id quod confirmat AELIANVS quoque. Quae si ita se habeant, per errorem, quae Tyrannus ille aut dixit, aut fecit, philosopho, & philosophi contra effata Tyranno illi tribui poterunt. Quicquid huius sit, pleraque, quae illi tribuuntur, effata egregia plane sunt, & viro sapiente non indigna, non nulla tamen artes tyrannicas redolent.

§. IV. Quod autem in omnibus officiis accurate diligenterque considerandum est, simulque fundamentum prudentiae ciuilis constituit, ut ab utili non separetur honestum, id probe PERIANDER obseruauit, & primo loco merito a nobis expenditur. DIOGENES hoc praetermisit, legitur tamen apud alios, sententiamque PERIANDRI ita expressit IOACHIMVS CAMERARIVS: *** insanit utile qui de recto separat.* Idem saniores philosophi omnes inculcant. Namque ut de PLATONE ac ARISTOTELE nihil dicam, M. TVLLIUS CICERO in eo totus est, ut demonstraret, tam arcto vinculo connexum esse utile cum honesto, ut illud statim utile esse desinat, quam primum ab honesto recedit. *Ut quod turpe est, inquit, id quamuis occultetur, tamen honestum fieri nullo modo potest: sic quod honestum non est, id utile ut sit effici non potest, aduersante & repugnante natura.* Et alibi: *** Hoc de quo agimus, id ipsum est, quod utile appellatur, in quo lapsa consuetudo deflexit de via, sensimque eo deducta est, ut honestatem ab utilitate secernens, & constitueret, honestum esse aliquid, quod utile non esset, & utile, quod non honestum, qua nulla perniciēs maior hominum vitae potuit asferri.* Summa quidem auctoritate Philosophi seuerè sane atque honeste haec tria genera confusa cogitatione distinguunt: quicquid enim iustum sit, id etiam utile esse censent, itemque quod honestum, idem iustum, ex quo efficitur, ut quicquid honestum sit, idem sit utile. Memorat quoque, ** SOCRATEM solitum fuisse execrari eum, qui haec (utilia & honesta) natura cohaerentia, primum opinione distraxisset.* Atque hanc CICERONIS sapientumque virorum sententiam ratio tam manifesto comprobatur, ut coecum esse oporteat, qui non perspiciat, ita, ut illi dicunt, rem se habere. Nec permittit, ut aliter sentiamus, ipsa iusti

*†† Hist. Var.
lib. XII. cap.
XXXV.*

*** in Ludo
septem sapientum
p. 128.*

** de Officiis
lib. III. cap.
XIX.
** lib. II.
cap. III.*

** lib. III. de
Offic. cap. II*

omnis atque honesti origo. Hanc enim qui a lege voluntateque Numinis repetunt, hac de re ita, ut decet, philosophantur. Iam cum DEVS tenerrimo amore res a se conditas, ipsosque homines prosequatur, quis dubitet, tales eum illis leges dedisse, quae illorum conseruare ac promouere felicitatem cum primis aptae essent. Ergo hoc demum utile est illis, quod hisce legibus est conueniens, & idem quoque est, quod honestum vocare solemus. In eo autem caput omnis prudentiae positum est, hoc recte agnoscere, & ita veram utilitatem, ab apparente, rite discernere.

§. V. Ad sublimiora haec transfert doctissimus Mediolanensium Antistes, AMBROSIVS, demonstrans ex Christianorum disciplina multo magis adhuc, quam ex philosophorum, nihil utile dici posse, quod non quoque honestum sit. *Utilitatem autem, inquit, non pecuniarium lucrum aestimatione subducimus, sed acquisitione pietatis, sicut Apostolus ait: pietas autem ad omnia utilis est, promissionem habens vitae praesentis & futurae.* Hinc porro probat in diuinis quoque literis ea utilia vocari, quae iusta sunt atque honesta, & tum subiungit: *liquet igitur, quod honestum est, utile & iustum esse: & quod utile, honestum & iustum, & quod utile, iustum & honestum.* Utilitatem autem praecipue ex fide ac dilectione, & aequitate apud Christianos metiendam esse ex instituto probat: *nihilque apud eos utile dicendum, nisi quod ad sanctioris vitae institutum promouendum aliquid confert, alibi hunc in modum contendit: nos nihil omnino, nisi quod deceat, & honestum sit, futurorum magis, quam praesentium metimur formula, nihilque utile, nisi quod ad vitae illius gratiam proficit, definimus, non quod ad delectationem praesentis.* Quam ergo recte atque praeclare sibi consulerent, qui doctrinae ciuilis studio tenentur, seque ad reipublicae administrationem accingunt, si ex hisce demum, verae ac genuinae prudentiae fontibus, proficere cuperent! Ast cum eos negligi ipsa experientia doceat, quid mirum, si MACHIAVELLI ubique regnet atque triumphet philosophia? Etenim si quis est, qui existimauerit, eam aut nullos, aut paucos habere sectatores, eum rudem atque ignarum rerum omnium esse oportet. Hosce autem homines

*** lib. II, de
Offic. cap.
III.*

** l. c. cap. III
IX.*

*** lib. I. cap.
IX.*

nes quantumvis soli sibi sapere videantur, ceteros omnes, ex honestate utilitatem metientes, desipere ac insanire putent, non tantum & rectae rationis scita, & Christianae disciplinae leges habere insuper, sed prudentiae quoque verae & genuinae migrare praecepta, adeoque & stultos & imprudentes esse, obscurum illis esse nequit, qui, quae diximus, expendere secum voluerint. Sed CARNEADIS* quoque atque HOBBSII** ap. La- hinc corruunt commenta, quorū ille honestū omne, ipsam- tantum que ius sublatum voluit, quod utilitate omnes ducerentur, lib. V. Insti- hic ex ipsa utilitate honestum iurisque originem deriuauit. tut. diuin. Etenim, consistere cum vera utilitate honestatem posse, li- cap. XVI. quet, quin ita consistere, ut & iuncta semper sint, nec separari** de Cive a se invicem possint: ut ut exinde non sequatur, utilitatem cap. I. add. esse ipsam honestatem, & honestatem utilitatem. Quae enim Pufend. de vinculo indissolubili connexa inter se sunt, atque coniuncta, I. N. & G. non statim sunt eadem. Hinc & separatim considerari pos- lib. II. Cap. sunt, ut recte monuit, HUGO GROTIUS, qui hoc nomine imme- III. §. XVI. rito viro docto, qui non ita pridem in AMBROSII libros de offi- it. Petrus ciis commentatus est, vapulat.** Qui enim ordinis causa Gassendus haec separatim considerata docet, non statim concedit, in Animad- praxi ipsa haec quoque esse seiungenda. versionib.

§. VI. Ut autem honestati aliquis rite litet, non sufficit, in lib. X ut quis ea agat, perpēretque, quae legibus sunt praescri- Diogen. pta, sed necesse est, ut eo quoque modo, quo fieri debent, Laert. fol. cuncta peragantur. Cum primis non alium quis sibi consti- 126. seqq. tutum propositumque habeat finem, quam quem virtus ra- * in Prole- tioque exigunt. PERIANDER quoque hoc docuit: *μὲν δὲν χεῖν- gom. Op. de μάτων ἐνεκα πρᾶττεν*: nihil pecuniarum gratia agendum. Ast I. B. & P. §. addo, nec voluptatis, nec honoris, aut gloriae causa. In LVII, quo quidem errasse valde mihi videtur PERIANDER, quippe** Dissert. qui recte quidem damnauit actiones, quantumvis praestan- I. in Am- tes, sed ex lucri cupiditate susceptas: laudauit contra, qui- brof. libros bus gloriae honorumque cupiditatem explere homines an- de Officiis nituntur. Namque statim subiungit: *δὲ γὰρ τὰ κερδαντὰ* p. 303. *κερδαίνεω*: oportet enim, quae perituro lucro obnoxia non sunt, lu- crari. Per τὰ κερδαντὰ autem, siue ea, quae perituro lucro obno- xia

xia non sunt, eum honores intelligere, ex alio eiusdem effa-
to patet: αἱ μὲν ἡδοναὶ φθαρταί, αἱ δὲ τιμαὶ ἀθάνατοι: volu-
ptates corruptibiles sunt, honores immortales. Quae eo pertinere,
 vt ambitioni faueant, ac blandiantur, nemo non videt. No-
 bis autem haec documento sunt, haud raro in eo aberrare vi-
 ros, qui sapientes ac eruditi videntur, vt ea vitia, a quibus
 per naturae temperamentique conditionem abhorrent, de-
 testentur magnopere, omnesque ingenii vires ad eorum foe-
 diratem demonstrandam conferant, contra in quae propen-
 siores sunt, ea quouis modo excusent, aut mitius de illis pro-
 nuntient. PERIANDRO sane istud contigit. Namque ad am-
 bitionem eum fuisse pronum, per temperamentum quoque
 conditionem manifestum est. Eius ad iram procliuitas, cho-
 lerici temperamentum haud obscuram praebet significationem.
 Alebatur ac fouebatur ista propensio per vitae genus. Im-
 perabat quippe Corinthiis. Cum ergo tanto diligentius im-
 pugnare hocce vitium debuisset, quanto acriores eius stimu-
 los sensit, quantoque plura ambitionis irritamenta illi sese
 obtulerunt, ille contra vim eius ac impetum non sustinuit,
 atque vt eo honestius succumbere videretur, virtutis speciem
 circumponere vitio, laudareque, quod maximopere vitupe-
 randum erat, sustinuit. Displicent ergo voluptates: αἱ μὲν
 ἡδοναὶ φθαρταί: improbat avaritia: κέρδιος αἰσχρὸν: ast am-
 bitio non adeo videtur illi vituperanda: αἱ δὲ τιμαὶ ἀθάνα-
 τοι. Certe habet ambitio prae ceteris vitiis omnibus, quo se
 efferat, & imperitioribus faciat fucum, vnde & difficillime
 agnoscitur vera eius facies, difficillime exuitur, quin ge-
 nerosius vitium nonnullis, * sed perperam, audit: ast eo maio-
 rem curam, sollicitudinem, ac circumspectionem in iis meri-
 to requirimus, qui eius se agitari stimulis sentiunt. Nam-
 que quantumuis splendidae, atque egregiae alicuius fue-
 rint actiones, si ambitionis oestro idem fuerit percitus, nihil
 omnino egisse censetur, quod virtutis laudem dignitatem-
 que promereatur. Plane enim approbo Stoicorum senten-
 tiam, virtutes omnes nexas inter se, atque arctissimo vinculo
 iunctas esse, vt qui vnam habeat, omnes habere, & qui vna
 de-

* vid. Gro-
 tius de I. B.
 & P. lib. II.
 Cap. II. §. II.
 n. 3.

destituatur, omnibus destitui, existimetur: vnde consequitur, qui vel vnico vitio indulget, nullam omnino in eo reperiri virtutem. Recte CHRYSIPPVS ait apud PLVTARCHVM^{**}: *de Contrariis* τὰς ἀρετὰς ἀκολουθεῖν ἀλλήλαις, ὃ μόνον τῷ τὴν μίαν ἔχοντα, πά- trar. Stoic. σας ἔχειν, ἀλλὰ τῷ τὸν κατὰ μίαν ὅτιν ἐνεργῶντα κατὰ πάσας p.243. ἐνεργεῖν. ὅτε ἄνδρα τέλειον εἶναι, τὸν μὴ πάσας ἔχοντα τὰς ἀρε- τὰς, ὅτε πρᾶξιν τέλειαν, ἥτις ὃ κατὰ πάσας πράττεται τὰς ἀρε- τὰς: *Virtutes inuicem comitari non solum, quod, qui vnā habet, omnes habeat, sed quod qui secundum vnā aliquid operatur, idem secundum omnes operetur: Et nec virum perfectum, qui non omnes virtutes habeat, nec actionem, quae non fiat secundum omnes.* Breuius & plane ad nostram mentem idem effatur CICERO: ** si vnā ** lib. II. *virtutem confessus sis te non habere, nullam necesse sit de habiturum.* Quaest. Idem SENECA, *** & ex Christianis Doctoribus AMBROSIVS ** sub- Tusc. Cap. inde inculcat. XXXII.

§. VII. Eorum, quibus hominem, vt erga se ipsum rite se ge-^{** Conf. ad} rat, erudit, haec sunt praecipua: καλὸν ἡσυχία, ἐπισφαλὲς προ- Helu. Cap. πτεία: *bonares est quies, ac periculosa temeritas.* Quietem autem XIII. de ista animi tranquillitate interpretor, qua is perturbatio-^{* de Offic.} num vehementiorumque affectuum est vacuus. Opponit lib. I. Cap. quippe huic quieti temeritatem. Namque vbi animus ve- XXVII. hementioribus cupiditatibus stimulat, & concutitur, facile ad quiduis audendum se induci patitur homo. Atque ita fa- cile fertur in praecipitia. Sed mitto haec. Nec morabitur nos, quod porro dixit: εὐτυχῶν μὲν μέτρος ἴσθι, δυστυχῶν δὲ φρό- νημι. Inter secundas res esto moderatus, inter aduersas prudens. Hac de re iam saepius actum. Cum primis commendat PERI- ANDER meditationem: μελέτη τὸ πᾶν: *meditatio potest omnia.* ^{** lib. II. de} Quid hoc sibi velit, vberius edisserit SENECA: *** Nihil est tam dif- Ira Cap. XII* ficile & arduum, quod non humana mens vincat, & in familiaritatem perducatur assidua meditatio: nullique sunt tam feri & sui iuris affectus, vt non disciplina perdomentur. Quodcunque sibi imperauit animus, ob- tinuit. Quidā ne unquā riderent consecuti sunt: vino quidā alii Venere, quidā omni humore interdixere corporibus: alius cōtentus breui somno, vigiliam indefatigabilem extendit: didicerunt tenuissimis & aduersis funibus currere, & ingentia, vixque humanis toleranda viribus onera

B

por-

portare, & in immensam altitudinem mergi, ac sine ulla respirandi vice
 * lib. de Di- perpeti maria. Accedit CICERO: * Multi naturae vitium meditatio-
 vinat. Cap. ne sustulerunt. Quam autem in literarum studiis necessaria sit
 XLVI. meditatio, ex instituto edisserit vir doctus, EDMUNDVS RICHE-
 ** in Obstet- RIVS, ** qui ad suam sententiam comprobendam diuinum
 trice animo- hocce, vt vocat, PERIANDRI ORACVLVM in subsidium vocat.
 rum Cap. Rem paucis ita complectitur: Sicut flamma motibus excitatur, u-
 LX. p. 247. rando clarescit, largiore materia alitur: & solis lumen, reflexione con-
 densatum roboratumque, hanc mundi vniuersitatem fouet, animat, ca-
 lefacit: pari modo studia nostra frequenti mentis agitatione, dubitatio-
 do assidue illuminantur, excolumuntur, vita donantur: adeo vt frequens
 ille cum viris doctissimis congressus, perennis lectio, vel continua auditio,
 hac ratiocinandi ac meditandi arte destituta, mortuis praefarum
 glossariis simillimasti. Quantumuis autem magna & meditatio-
 nis & exercitationis vis sit, ad domanda vitia, veramque vir-
 tutem animo induendam haec non sufficit, nisi is sublimiori
 quodam diuinoreque lumine collustretur, & a deo ipso nouis
 ad se contra vitiorum insultus tuendum, viribus instruat.
 Qua de re alibi. Non procul ab hoc PERIANDRI effato recedit
 aliud eiusdem, quo diligentiae vim celebrat, quod IOACHIMVS
 CAMERARIVS ita reddit: nihil est inexpugnabile diligentiae. Quod
 & experientia, & virorum sapientum suffragiis comprobatur:
 possemque horum, cum primis PLVTARCHI, † SENECAE, † † alio-
 rumque hac de re afferre testimonia, si per instituti leges no-
 † de liberor. educat. lib. I bis liceret esse prolixis.
 Cap. III. §. VIII. Dum nunc porro ad officia erga alios praestanda de-
 † Ep. L. p. scendimus, latus sese nobis aperit, de pactis sancte ac religio-
 609. se seruandis, differendi, campus. Namque insigne inter cetera
 hoc quoque extat PERIANDRI effatum: ὃ ἂν ὁμολογήσῃς, διατή-
 ges: quodcumque pollicitus fueris, serua. Ast cum tot eruditorum
 virorum commentationibus iam occupatum sit, quicquid
 hic dici potuisset, pedem hinc referimus. Praeterea quis vn-
 quam sanae mentis dubitauit, nunc seruanda sint pacta?
 FRANCISCO ENIM CONNANO perperam hanc sententiam tribui
 † de I. B. & ab HVGONE GROTHIO, † obseruatum iam aliis est. † † Nec fugiant
 P. lib. II. quenquam, quae sapientes viri sedulo hic monent, non magis
 Cap. XI. §. I. homi-

†† vid. Kulpisius in Collegio Grotiano ad Grotii l. c. §. I.

hominibus promittenda, sed facienda. Vtique paucissimi reputant secum, quanta secum vehat damna ista promissorum leuitas, hodie sane, si unquam, frequentissima. Per eam enim fieri aliter non potest, quam ut data sancte fides, summa improbitate violetur. Nec tamen indo colligendum, satius fore, si omnis obligandi vis pactis adimatur, uti ex CONNANI mente differit GROTIUS, * cum ineptum valde sit acque absurdum, ob hominum vitia naturae tollere atque immutare vel le leges. Id saltem addimus, cum PERIANDRI ita generatim effertur dictum: quodcumque pollicitus fueris serua, hoc tamen intelligendum de iis saltem esse, quae in nostra posita sunt potestate. Namque quae vires nostrae excedunt, & cum primis quae illicita sunt, legibusque aut diuinis aut humanis prohibita, si quis pacisci circa ea vellet, is quidem maximo seipsum obstringeret scelere, aut promissum ipsum pactumue in omni & efficacia destitueretur. ** Quare IOACHIMVS CAMERARIVS * mentem sententiamque PERIANDRI recte ita extulit: Promissum facito, si careat scelere fides.

§. IX. De arcanis non euulgandis ita praecipit PERIANDER: λόγων ἀπορρήτων ἐκφορὰν μὴ ποιεῖς: inter loquendum caue ne secreta pronunties. Graue omnino & maximum crimen est arcanorum diuulgatio. Namque & ei nocet, cuius interest, regi atque celari arcana, & qui ea foras eliminat, se indignum demonstrat amici iudicio atque amore, sua arcana illi contredentis. Maxime autem, si quis ex officii munerisque ratione ad concedita silentio premenda fuerit obligatus, non tacuisse, summum scelus est atque piaculum. Namque & a ministris suis seruisque Principes ac rerum Domini nihil aeque exigunt, quam fidem ac silentium. Hinc & proditorum instar haberi solent, supplicis quoque grauis- simis affici, qui secrete manifestant aliis. Aeterna contra laudem digni sunt omnium iudicio Persae, de quibus memoriae prodidit Q. CVRTIVS RVFVS, ** postea apud illos in more fuisse, arcana Regum miraculare fide, ut nec metus, nec spes eliceret vocem, qua proderentur occulta. Vetus, inquit disciplina Regum silentium vitae periculo sanxerat: lingua grauius castigatur, quam blitum probrum, nec magnam rem sustineri posse, credunt, ab eo, cui tacere graue sit: quod homini facillimum voluerit esse natura. Dubito tamen, an omnium assensum improbratoris sit CVRTIVS, facillimum esse, tacere, asserens. A. GELLIUS, * du refert, PYTHAGORAM discipulos suos primum docuisse tacere, & audire, res omnium difficillimas eos docuisse, ait. Et SENECA: ** Est quaedam dulcedo sermonis, quae irrepit & blanditur: & non aliter, quam ebrietas aut amor secreta producit. Causam huius rei non aliam esse, quam quod nimio aliis se probandi studio te- neantur, qui temere arcana sibi concedita euulgant, probare possem, si id nunc agerem. Sed de Persis, ut ad rem redeamus, idem literarum monumentis consignatum reliquit AMMIANVS MARCELLINVS. * Apud Romanos quoque non defuisse exempla eorum, qui arcana religioso silentio inuoluerunt, constat ex VALERIO MAXIMO: ** Cetera lubens praetereo.

§. X. Quod de amicorum officiis reliquit monitum: φίλοις εὐτυχῶσι καὶ ἀτυχῶσι ὁ αὐτὸς ἴσθι: Amicis felicibus & infelicitibus te eundem praebe, indicasse satis est. At quod de imperantiu circa poenas officiis pronuntiauit, dignum est, ut expendatur.

* I. c.

** vid. Grotius lib. II. Cap. XI. §. IX. & Pufendorf. de I. N. & G. lib. III. Cap. VII. §. VII. * p. 129.

** lib. IV. 47. VI.

* N. A. lib. I. Cap. IX. ** Ep. CV. p. 825.

* lib. XXI. Cap. XXVI. ** lib. II. Cap. II.

datur. Id vero ita se habet: *Μὴ μόνον τὰς ἀμαρτάνοντας, ἀλλὰ καὶ τὰς μέλλοντας κόλαζε*, non peccantes modo, sed & peccare gestientes punito. An re & haec ita sanciuerit, dubitari posset. Equidem, si diuinum tribunal cogitemus, palam est, non tantum crimina atque peccata ipsa, sed conatum quoque & voluntatem praua perpetrandi, quin cogitationes omnes legi divinae repugnantes, puniri posse, vnumquemque etiam omnium vitiorum, siue in facinora praua proruperint, siue intra voluntatem & conatum subsisterint, ipsarumque cogitationum, grauissimas DEO daturum poenas. Ast quae ab hominibus infliguntur poenae, ut ad ciuitatis salutem atque tranquillitatem comparatae sunt, ita in ea delicta, quae saluti ac tranquillitati rei publicae per se non aduersantur, non cadunt. Atque ex conatu peccandi non videtur aliquid in rempublicam redundare damnum. Quibus accedit, quod conatus ut plurimum lateat, sitque internus mentis actus, quos poenae ciuili obnoxios non esse, patet. Vnde & CATO in oratione pro Rhodiensibus *aequum esse non censuit, poenas quenquam dare, ob eam rem, quod arguatur male facere voluisse. Ast haec omnia id saltem euincunt, non semper fas esse, conatum voluntatemque peccandi punire, quod & ni fallor, CATO sibi voluit: nunquam puniendum esse conatum peccandi, non probant. Fateor, si conatus ac voluntas per signa externa se non prodant, puniri quoque eum non posse. Ignota enim atque occulta sunt supra orbem iudiciorum humanorum. Deinde si peccatum ipsum, ut ut perpetratum, poenam tamen humanam non promeretur, certe multo minus adhuc conatus illa perpetrandi puniendus erit. Recte GROTIUS: ** non omnis peruersa voluntas facto iam aliquo indicata

* ap. A. Gel-
lium N. A.
lib. VII. Cap.
III.

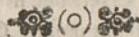
** de I. B. & P. lib. II. Cap. XX. §. xxxix. poenae facit locum. Nam si ne perpetrata quidem peccata omnia vindicantur, multo minus cogitata ac coepta. Quod si vero conatus per actus externos fuerit patefactus, crimen quoque eiusmodi sit, ut reipublicae salus exigit, grauius in illud animaduerti, non tantum nihil obstat, mea opinione, quo minus poena affici eiusmodi homo possit, sed ad alios deterrendos, utile quandoque ac salutare esse arbitror. Proinde hoc modo illud SENECAE * patris, PERIANDRO suffragantis, probamus: Scelera quoque, quamuis citra exitum subsederunt, puniuntur.

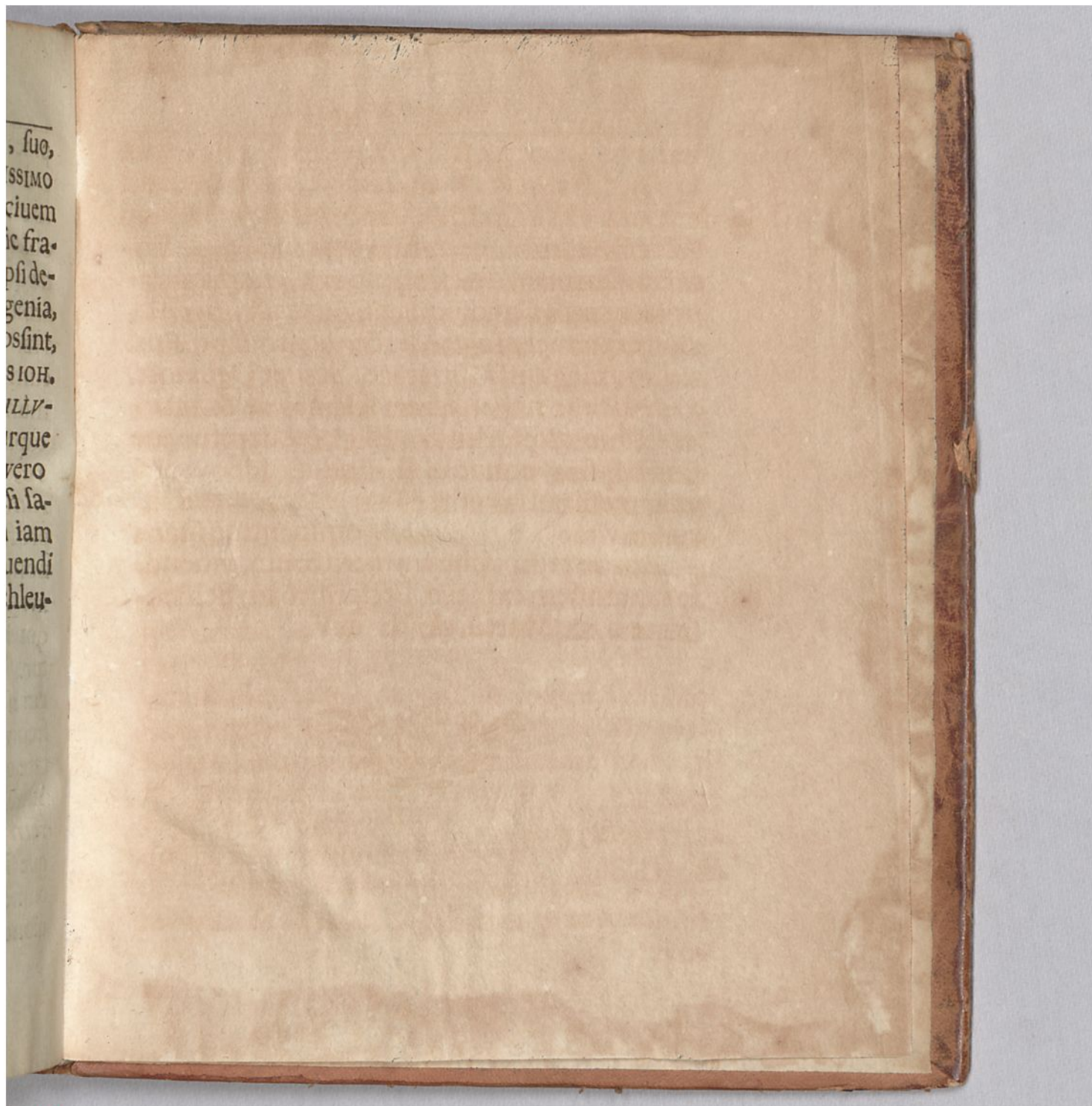
* in Excerptis
ex libris Con-
trouersiar.
lib. IV. contr.
VII.

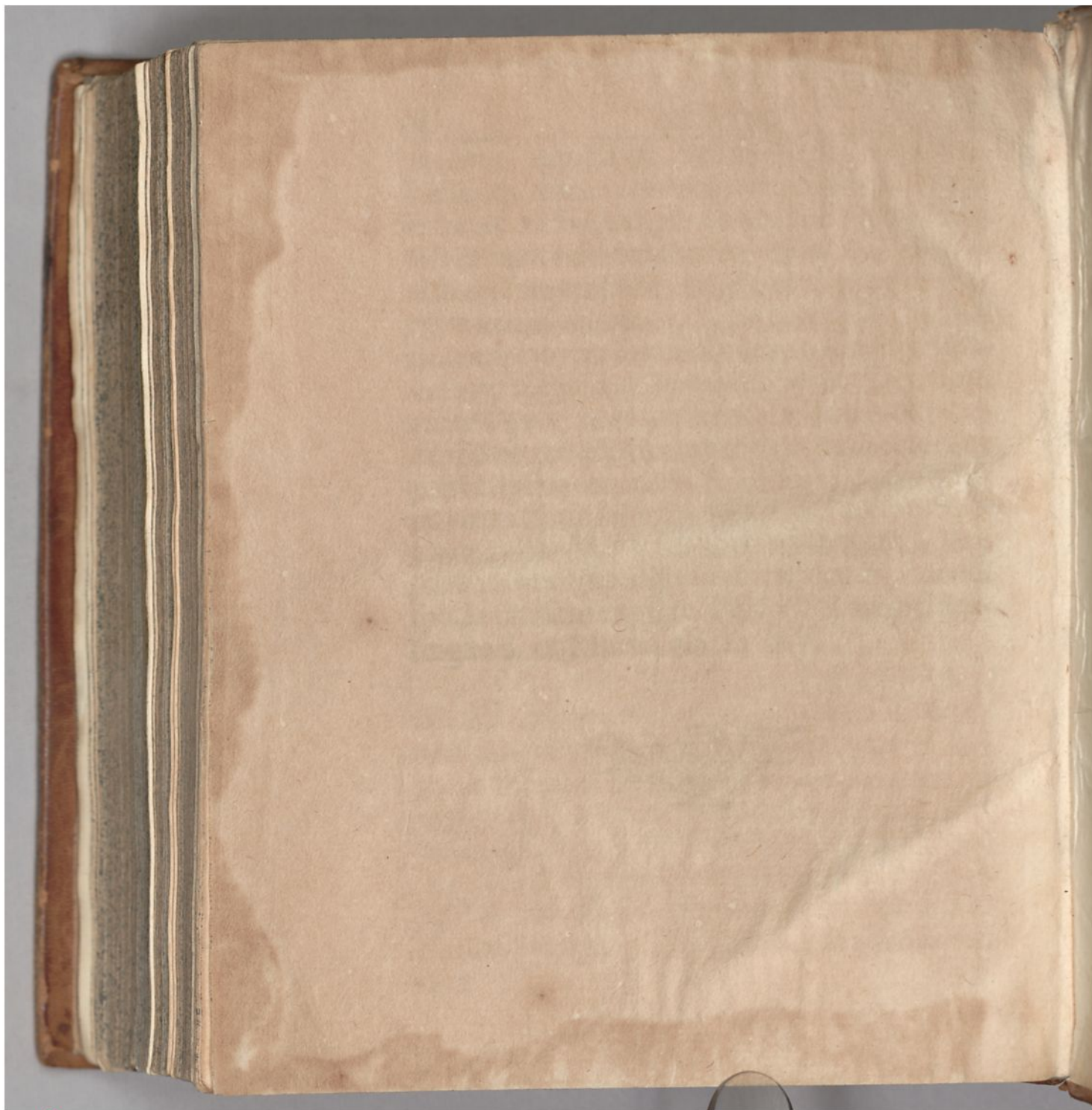
** lib. III. de
Ira. Cap. V.
* lib. V. de
Beneficiis
Cap. XIV.

Rationem reddit alter SENECA: ** Iniuriam qui facturus est, iam facit, & alibi: * Latro est, etiam antequam manus inquinet, quia ad occidendum iam armatus est, & habet spoliandi atque interficiendi voluntatem.

§. XI. Sunt & alia de PERIANDRO memoriae prodita, quae differendi argumentum uberrimum praebere possent. Ast certos nobis ipsi constituimus limites, quos transilire animus non est. Ergo vel tribus ea indicabimus verbis. Spectant autem ea ad ciuilem prudentiam: *Benefolentia*, inquit, *subditorum*, *Principi est necessaria*. *Populi administratio tyrannide est praestantior*. Rogatus quoque aliquando, cur in tyrannide persisteret, quia, inquit, & sponte, & iniuriam cedere, aequum periculosum est.

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK

Signatur: ZEN Lebn. Marg. 41 Lebn. Marg. 41, Stück 5c, [18] - -

6832

35
GWL B Hannover
036 855 901

IV 5 A
40
685

